

Eindelijk **reproductie** van de ringslang buiten het Oostvaardersveld

Jeroen Reinhold

In 1998 startte Landschapsbeheer Flevoland met een ringslangproject. Doel was om de ringslang via natuurlijke weg zich te laten uitbreiden over grote delen van de provincie Flevoland. Met name het aanbieden van goede eiafzetplekken moest ervoor zorgen dat de reproductie hoog werd en daarmee het aantal zich verspreidende dieren. Dertien jaar later is de eerste reproductie buiten het kerngebied van Oostelijk en Zuidelijk Flevoland vastgesteld.

Inleiding

In Flevoland waren in 1998 twee gebieden bekend met reproducerende ringslangen (*Natrix natrix*): het Kuinderbos in de Noordoostpolder en het Oostvaardersveld in Zuidelijk Flevoland. Naar aanleiding van Smit & Zuiderwijk (1991) ontstond het idee om via Flevoland de geïsoleerde

metapopulaties van de regio's Amsterdam-Gooi, Gelderse vallei en Kop van Overijssel-Friesland met elkaar te verbinden. Een ambitieus idee waarvoor vele kilometers oevers in Flevoland natuurvriendelijker ingericht moesten worden en waarbij de overlevingskans voor de ringslang sterk moest verbeteren. Met name een stijging van het reproductiesucces kan daaraan een bijdrage leveren. Hoe meer volwassen dieren en hoe beter het reproductiesucces, hoe groter de kans op kolonisatie van nieuwe leefgebieden. Om dit idee gestalte te geven, kon Landschapsbeheer via de Provincie Flevoland voor vier jaar subsidie krijgen (Reinhold, 2000). In die vier jaar is veel tijd besteed aan het maken van broeihopen, voorlichting geven aan terreinbeheerders en oeverbeheerders en aan het opzetten van vrijwilligersgroepen die zich bezighouden met monitoring en

beheerwerkzaamheden voor de ringslang. Maar na vier jaar was de doelstelling niet bereikt: Flevoland had de drie metapopulaties nog niet gekoppeld. In het bijzonder de populatie van het Oostvaardersveld lag nog steeds als een eiland ver verwijderd van de metapopulaties van het oude land (figuur 1). Door het werk voor de ringslang op te nemen als 'structureel werk' kon Landschapsbeheer het ringslangproject op een lager pitje

(Foto: Arnold van Rijsewijk)

tot de dag van vandaag continueren. Met name de populatie in het Oostvaardersveld krijgt daarbij aandacht. In dit gebied bleef beheer van broeihopen van belang om ervoor te zorgen dat de ringslang in aantal toenam en daarmee kansen kreeg om zich verder te verspreiden. Middels monitoring is dit proces gevolgd.

Broeihopen; een succesvolle ingreep in het Oostvaardersveld

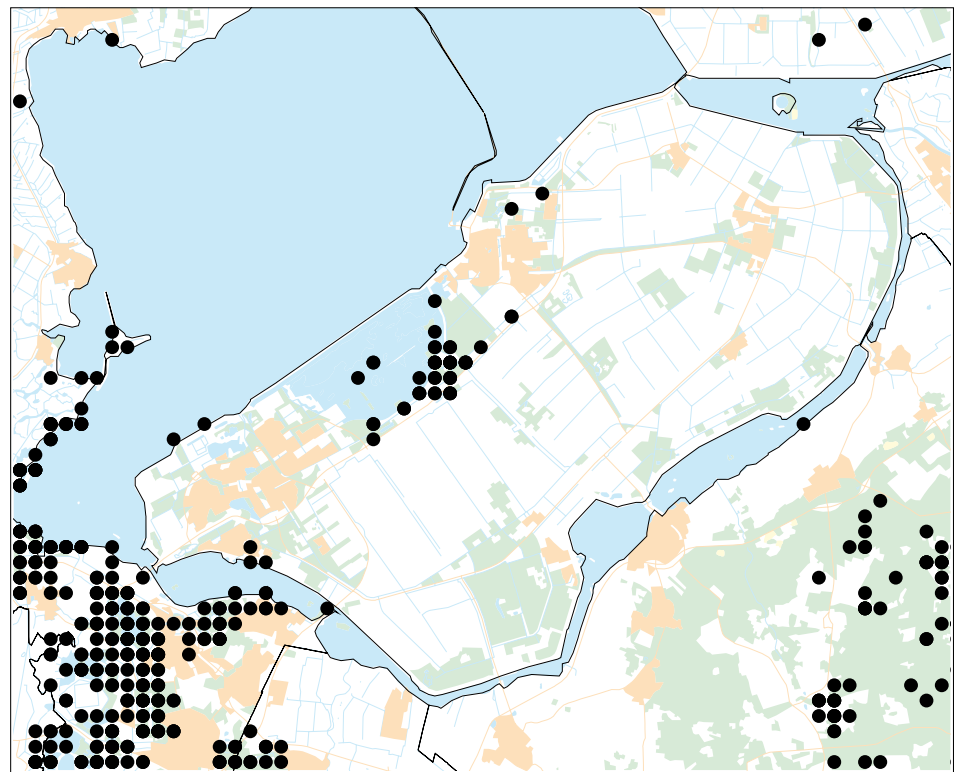
Jaarlijks beheren vrijwilligers in het Oostvaardersveld 2 tot 3 broeihopen. In oktober keren zij de broeihopen en vullen de broeihoop aan met nieuw gemaaid riet, gras en takken. Meteen vindt een inspectie naar het aantal eischalen in de broeihoop plaats, om zodoende de reproductie van dat jaar in kaart te brengen. De eerste jaren betrof het maximaal enkele honderden eieren, maar de laatste jaren is een aantal van rond de 2000 eieren meer gebruikelijk (Reinhold & Ter Word, 2009).

Het effect van deze verhoogde reproductie is ook terug te vinden in de monitoringgegevens. Jaarlijks lopen vrijwilligers zeven maal een vastgesteld rondje van ruim twee kilometer. Op dit rondje wordt het aantal ringslangen geteld dat langs het pad ligt. Het gemiddelde aantal ringslangen per rondje is in de loop der jaren sterk toegenomen. In 1998 bedroeg het aantal dieren gemiddeld 0,75 dier per rondje, in 2011 is dat ongeveer 3.

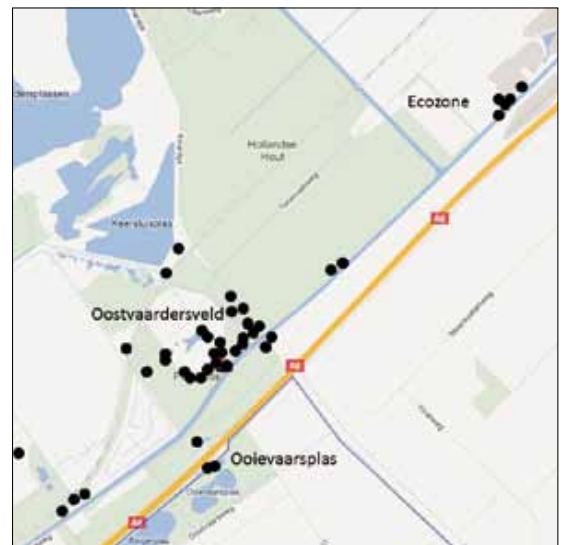
Groei ringslangpopulatie ook buiten Oostvaardersveld meetbaar

De toename van ringslangen in het Oostvaardersveld leidt er ook toe dat buiten het Oostvaardersveld steeds vaker ringslangen worden gezien. Het zijn vaak eenmalige vondsten, waarna er in de directe nabijheid jaren geen ringslang meer gezien wordt. Eischalen of jonge dieren zijn tot 2011 nooit buiten het Oostvaardersveld gevonden. Bewijs dat er buiten het Oostvaardersveld succesvolle reproductie plaatsvindt, is er tot 2011 dan ook niet.

In 2011 is de situatie buiten het Oostvaardersveld eindelijk veranderd

Figuur 1: Ringslangwaarnemingen 2007-2011 in Oostelijk en Zuidelijk Flevoland.

Figuur 2: Ringslangwaarnemingen 2007-2011 in de regio Oostvaardersveld met ecozone en Ooievaarsplas.

(figuur 2). In de ecozone van Lelystad, vier kilometer ten noordoosten van het Oostvaardersveld, lagen tussen mei en augustus verschillende vrouwtjes en mannetjes op bulten maaisel. Vooral in mei en juni zijn veel vrouwtjes waargenomen. Dat de grashopen succesvol hebben bijgedragen aan de reproductie bleek op 3 september en 15 oktober met de vondst van een jonge slang nabij de hopen. Tevens zijn er op 15 oktober 450 eieren in de broeihopen gevonden, waarvan het

merendeel succesvol was uitgekomen. Controle van deze hoop een jaar eerder leverde nog geen eierschalen op, al werden er wel slangen in het gebied gezien.

Ook 2 kilometer zuidwestelijk, aan de andere zijde van de A6, zijn meerdere ringslangen opgedoken op een plek nabij de Ooievaarsplas waar tuinafval werd gedumpt. Op 27 juli zijn bijvoorbeeld drie vrouwtjes op deze plek gevonden. Helemaal

een verrassing was deze waarneming niet omdat de laatste jaren in dit gebied onregelmatig een slang was waargenomen. Controle van het composterende tuinafval op 19 oktober leert dat er 125 eieren zijn afgezet. Aannemende dat vrouwtjes 25 eieren afzetten, betreft het dus minimaal vijf vrouwtjes die hier eieren hebben afgezet. Van deze eieren was meer dan 95% niet uitgekomen (figuur 3). De dikte van de compostlaag was wel erg dun: 15 centimeter op zijn dikst. Met het Flevo-Landschap (beheerder) is nu afgesproken om elders in het terrein een 'echte' broeihoop te maken zodat de dieren zich in dit terrein kunnen uitbreiden.

Metapopulaties verbinden vergt lange adem

Het aantal eieren per locatie is vrij hoog en suggereert dat de gebieden waarschijnlijk niet voor het eerst dienst doen als voortplantingsgebied. Dat dit veel langer dan enkele jaren het geval is, lijkt echter onwaarschijnlijk. Tien jaar lang heeft het ringslang-beheer in het Oostvaardersveld dus vooral bijgedragen aan het versterken van de populatie van het Oostvaardersveld zelf. Er zijn in die periode altijd wel zwervers geweest die buiten dit gebied hun heil zochten maar de kans dat zij elkaar tegenkwamen en tot eiafzet kwamen was blijkbaar al die jaren te klein. Tien jaar na de start zijn in enkele geschikte gebieden in de directe nabijheid van het Oostvaardersveld blijkbaar voorzien van voldoende dieren om wel reproductie te genereren. Een sprong van vier kilometer is gemaakt, en maakt ook meteen duidelijk dat het verbinden van de metapopulaties Amsterdam-Gooi, Gelderse vallei en Kop van Overijssel-Friesland nog een lange adem nodig heeft. De dichtstbijzijnde metapopulatie (Amsterdam-Gooi) bedraagt nog minimaal 20 km maar de eerste stappen zijn gezet!

Summary

Finally reproduction of Grass Snake outside Oostvaardersveld

Active management of egg-laying sites during the last thirteen years has

Figuur 3: Eieren uit de Ooievaarsplas. Het betreft eieren die niet uitgekomen zijn. (Foto: Jeroen Reinhold)

led to the growth of a small, isolated population of the Grass Snake (*Natrix natrix*) in the Oostvaardersveld, in the province of Flevoland. It took ten years before evidence of reproduction was found in areas with good grass snake potential nearby. Last year, 125 eggs were found 4 km southwest of the Oostvaardersveld and 450 eggs 2 km to the northeast. Although a step nearer to the nearest metapopulation of Amsterdam-Gooi, there are still 20 km to go and quite some time before a connection is realised!

Dankwoord

Dank is verschuldigd aan al die mensen die jaarlijks helpen met het omzetten van de broeihopen. Elk jaar weer is een grote groep mensen bereid om met hooivorken en schoppen de broeihopen helemaal te keren en aan te vullen. Zonder hun enthousiasme was er nooit 13 jaar continue beheer geweest. Ook aan de tellers van de monitorings-route en de mensen die losse waarnemingen doorgeven, is veel dank verschuldigd. In de afgelopen 13 jaar zijn er zeker meer dan 100 mensen mee geweest om ringslangen te helpen tellen. Staatsbosbeheer wordt bedankt voor haar toestemming tot het betreden van het gebied en de hand-en-spandiensten die zij verrichten voor de realisatie van de broeihopen.

De Provincie Flevoland en de gemeente Lelystad worden bedankt voor het financieel mogelijk maken van dit langdurige beheer. Ingo Janssen, Jeroen van Delft en Peter Frigge worden bedankt voor hun hulp aan dit artikel.

Literatuur:

- Smit, G.F.J. & A. Zuiderwijk, 1991. Nieuwland voor de ringslang. De Levende Natuur 96(6): 212-222.
- Reinhold, J., 2000. Nieuwland voor de ringslang II. De Levende Natuur 101(3): 85-88.
- Reinhold, J. & G. ter Woerd, 2009. De ringslang en de Flevolandse kanalen. RAVON 32 (1) 1/2: 3-5.

Jeroen Reinhold

Landschapsbeheer Flevoland
Botter 14-03
8232 JP Lelystad
Reinhold@landschapsbeheer.net

